

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 27րդ տարեշրջանի (1911 սեպտեմբեր-1912 յուլիս) բաժնորգադինն է 20 ֆրանգ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանգ, ԿԱՆԻՍԻՅԻ և Ամասիայի բաժնորգադինն է 2 ֆրանգ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆր. : Նամակ կամ դրամ չըրկել այս հասցէով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
Marseille (France)

ԻՆՏԵՐՆԱԿԱՆ
ԹԻՒՆ 6

1911 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11 ԴՆ

(Հ. Տ. Սեպտեմբեր 28)

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ

Իմպրոպիւնը, Եթէ հարկ համարի, համառոտելով և կատարելով իր պարտականութիւնը իրեն զրկում է գրութիւններից: Պարտաւոր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագիրները: Մանուկներ կը նշանակուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Մանուկներ 1 միջակ դրամ 1 սանդիւկ հարձէ. 1 գիրք դրամ 2 սանդիւկ:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadie, 17.

ԲԱՑՈՒԱԾ Ե
ԲԱԺՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
"ԱՐՄԵՆԻԱ"Ի
ԻՆՏԵՐՆԱԿԱՆ
(1911 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 1912 ՅՈՒԼԻՍ)

Ամբողջ 27րդ տարեշրջանի (1911 սեպտեմբեր-1912 յուլիս) բաժնորգադինն է 20 ֆրանգ (4 տուրք ամբողջական կամ 7 տուրք և 50 կպի. ուսանական) ամէն տեղի համար, ի բաց առեալ Թիւրքիայի և Պարսկաստանի, որ կը զրկուի կէս բաժնորգադինով, այսինքն ամբողջ տարեշրջանին համար 10 ֆրանգ բաժնորգադինով: Կարելի է բաժնորգադինով նաեւ քանի՜ ամսի համար որ ուղուի, ամսական 2 ֆրանգ (40 սէնթ = 75 կպի.) հաշուելով, կամ 1 ֆրանգ Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար:

Յայտնի է արդէն թէ անոնք որ «Արմենիայի Օթանդակ» արձանագրութեամբ են մեր հրատարակած Օթանդակութեան կանոնադրին համեմատ, իրաւունք կունենան Արմենիա ստանալու, քանի՜ անձի համար որ ուղեն, իրենց ստացած լրագրի ծրարին մէջ գրուելով և կէս բաժնորգադինով, այսինքն ամբողջ շրջանին համար 10 ֆրանգով կամ ամսական 1 ֆրով: Կարելի է նաեւ Օթանդակի նշանակած բաժնորգի հասցէին ուղղակի չըրկել թերթը, 12½ ֆր. (2½ տուրք) բաժնորգադինով:

«ԱՐՄԵՆԻԱ»Ի ՅՈՒՇԱՐԱՐ

Արմենիայի և տարեշրջանի թիւերն որոնք բոլորովին սպառած են, չաւանդի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Մ. Փորթուկալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են այս Յուշարարի մէջ որ ութա. ծալ դիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ: Գինն է 1 ֆր. 40 սանդիւկ:

Տարածելու համար մէկ անգամէն 10 օրինակ գնողին կը չըրկենք 10 օրինակը, ապահովագրուած ծրարով: 10 ֆրանգի փոխարէն:

Դիմել Արմենիայի խմբագրութեան:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խտակերիւր պատերազմին առթով. — Նամակներ Թիւրքիային (Կ. պոլիս). — Տարօնի կրթական գործի քայքայման պատճառները. — Հայեր ի Թիւրքիա. — Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը. — Տեղական. — Խտակերիւր պատերազմը. — Մանուկներ:

ԻՏԱԼԻԹԻՒՐ ՊԱՏԵՐԱԶԳՐԻՆ ԱՌԺՈՎ

Որչափ որ ալ անիրաւ ու դատաւարտելի համարենք Խտակցիներին Ափրիկեան Տրիպոլիս Թիւրքերի ձեռքէն յափշտակելը, պէտք է նաեւ ուշադրութիւն դարձնենք թէ Խտակական կառավարութիւնն ի՞նչ փաստներ կայացուցած է իր վերջնագրի մէջ, գէթ առեւելոյ թաղարայններու համար իր այդ յափշտակութիւն:

Դրէթէ միակ փաստը որ ցոյց տըրւած է վերջնագրին մէջ, դրացի երկրի մը անկարգ վիճակի մէջ լըբւած և յառաջդիմութեան արգելք եղող խոչընդոտների ենթարկուած լինելն է. ուստի Ափրիկէի այդ մասի Խտակցիներէ գրաւումը իրենք քաղաքակրթութեան պահանջ մը ներկայացուած է:

Թէպէտ այդ փաստաբանութիւն կը յիշենք Լա Ֆոնտէնի գալլին ու գառին առակը, այսու ամենայնիւ բոլորովին անհիմ չէ ներկայացուած փաստը: Ափրիկեան Տրիպոլիս ու Սիրէնաիկին (Cirenaïque, Կիւրենա. այժմ Թիւրքերէն Պարթա կոչուած դաշտավայրն իր շրջակայներով, Պէն. կաղի և այլն, որ հին ժամանակներ հռոմայեցիներին օրով շատ ծաղկած ու զարգացած երկիր մ'էր) այժմ գրէթէ բարբարոսական վիճակի մը մէջ լըբուած լինելը ճշմարտութիւն մ'է: Երկուսն որ Թիւրք կառավարութիւնն իսկ եթէ մէկը պատժել ու քաղաքացիութիւնը, հոն կը չըրկէ:

Ուրեմն Թիւրքիայի թշնամիները մեր երկրի անդամահատելու և մաս առ մաս անկէ գողնալու համար երկրին անբարեկարգ վիճակը պատրուակել կը ներկայացնեն և քաղաքակրթութեան անուշով կուզեն աշ-

խարհի առջև արդարացիել իրենց երկրակալական ձգտումները: Վերջնէնք պատրուակը որ գէթ հանրային կարծիքը Թիւրքիային նպաստաւոր դառնայ աւելի ուժով, այն պէս որ կառավարութիւններն ստիպւին նկատի առնել այդ ոյժը: Պէտք է բարեկարգել և վերանորոգել Թիւրքիան անյապաղ, և ոչ թէ երկտառադ Թիւրքերին պէս տատանւելով և կէս ճանքան կանգ առնելով կամ բարեկարգութիւնը չփոխելով կրօնական կամ ցեղային մոլեռանդութեան այլամբողջ դաշտի սրին հետ: Ափրիկեան Տրիպոլիսը ո՛չ առաջին մասն է որ յանուն բարեկարգութեան կ'աշխատի Թիւրքիայէն և ո՛չ ալ վերջինը պիտի լինի եթէ Թիւրքիան քաղաքակրթական չդորանայ:

Եթէ մտնէք Ֆրանսայի ժողովրդին մէջ, կը տեսնէք որ շատեր յաւակցութիւն կը յայտեն Թիւրքիայի այդ կարեւոր մասին Խտակցիներէն յափշտակուելուն համար և խիստ կերպով կը դատապարտեն Խտակցիների անիրաւ վարմունքը: Բայց երբ յետոյ կիմանան Թիւրքիայի մէջ կատարուած հարստահարութիւնները, բռնի իսլամացումները, կառավարութեան թուլութիւնը և նոյն իսկ մեղսակցութիւնը, կը տեսնեն լաւ է ուրեմն որ քաղաքակրթութեան մը երթայ բարեկարգել այդ տեղեր և հանգըստութիւն պարգեւել խեղճ ժողովրդին:

Օրինակի համար, ի՞նչ լիմարութիւն էր տակաւին մի քանի ամիս առաջ Ատանաի մէջ Խտակցի աղջիկ մը յափշտակելով բռնի իսլամացնելը և Խտակական դեպքանի բողոքներին հակառակ մինչև այժմ յետ չտուիլը: Ի՞նչ չափ ունեցաւ ատկէ իսլամութիւնը: Իրենք օրիորդ Ֆրանսիոյ մը, 1 աղջիկ մը, գողցան Խտակցիներէն և Թիւրքացուցին: Իսկ Խտակցիներն, ատուր փոխարէն, Թիւրքերն անքաղաքակրթ և կրօնամոլ աղբ մը հռչակելով, ամբողջ Տրիպոլիսեան երկրամասը, Ֆրանսայի կրկին տարածութեամբ ընդարձակ երկիր մը, դող-

ցան հիմա Թիւրքերէն, մէջը գտնուած միլիոնաւոր ժաթմա հանրամարտով մէկտեղ, որոնց իտալահայտակ պիտի դարձնեն, ինչ որ եւրոպական իմաստով կը նշանակէ թէ իտալայի պիտի դարձնեն:

Սխալ է կարծել թէ եւրոպացիներն իսլամութեան դէմ կուզեն կռուիլ, իսլամ տէրութիւնների երկիրները խլելու կրօնական կռուի գաղափարն ալ չկայ այժմ եւրոպական կառավարութիւններին և ժողովուրդներին մէջ: Քաղաքակրթութեան և յետագիւմութեան միջև բացուած կռիւ մ'է այժմ որ կը շարունակուի: Քաղաքակրթութեամբ տէրութիւնները զիրենք աւելի ուժով զգալով կը զրուեն յետ մնացածների երկիրները, իրենց տընտեսական յառաջդիմութեան ասպարէզ դարձնելու և ոչ թէ զանոնք քրիստոնէայ դարձնելու համար: Թիւրքիան այս կռուին մէջ յաղթական դուրս գալու համար ի զուր կը զրգուէ իսլամ ժողովրդի մոլեռանդութիւնը: Մէկ միջոց միայն կայ իրեն համար ուժոյն աւելում. այն է բարեկարգել և ինք ալ քաղաքակրթութեամբ երկիր մը դառնալ, այդ բառի եւրոպական իմաստով:

Մ. Փ.

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻՒՄԻՆ

Կ. պոլիս, 13/25 սեպտ. 1911

Օրուան ամենէն հրատապ ու կարեւոր քաղաքական լուրն է Ափրիկեան Տրիպոլիս գրաւման մը վտանգը Խտակցի կողմանէ: Մարտի առթիւ Ֆրանսիական զինուորական համաձայնութեան մատուցուած կնքումովը երբ Ֆրանսա քաղաքական բացարձակ թեմակրութեան մը ներքին կ'առնու Մարտը և Ալճերիոյ, Թունիսի և միւս գաղթականութիւններովը միացեալ Ափրիկեան հզօր կայսրութեան մը հիմը կը դնէ, միւս կողմէն գերմանիա ֆրանսական Գոնկոնէն խոչոր երկրամաս մը կ'իւրացնէ իբր փոխարինութիւն, Անգլիա արդէն հարուստ իւր Ափրիկեան ընտացուած քննովը և Թուրքիայէն կ'որ-

դրած Եզրիպոս ու Սուգանով, Սպտ. նիա որ ամբողջական սոյն անգամահա. տուրենն ինքն էլ խնց մեծկակ նա. հանգնեց Մարտին, Աստուծոյ թուր. քիսէն գրաւուած Հերսէկ-Պոսնաով մասամբ իւր քիստարինեալ, և Ռու. սիա ալ իւր տամբ համաձայնութեամբ հիւսիսային Պարսկաստան իւր ճան. կին մէջ առած, կը մնար միմիայն իտալիա որ վերոյիշեալ բայ-բաժին կողոպտուէն մաս մըն ալ ինք խնց, և ահա առիթն օգտուելով ու գաղտ. նաբար պետութեանց մէջ և կնքուած համաձայնութիւններով զօրացած, շարժման մէջ կը գնէ իւր բանակն ու նաւատորմիւր, Ալեքսիսէն երեք անգամ մեծ Ափր. Տրիպոլիսը կու. տալու համար:

Սոյն բոլոր աշխարհակալութիւն. ներքեւ կատարուելով և միւթ ապա. գայի մը արհաւիրաց հեռապատ. կերպով զարհուրած թուրք մամուլին հեռատես և լուրջ մասը ահազանգը յետեւ է հնչեցնել հիմակուց, ար. թուրք միալու հրաւիրելով երկրին ճակատագիրը իրենց ձեռքը ունե. ցող կառավարական մարմինները, Մ. և Յ. Գոմիթէն, մատնանշելով մի առ. մի այն բոլոր վտանգները որոնք կրնան սպառնալ հեռաւոր կամ մո. տաւոր ապագայի մը մէջ, օր մը, եր. կրին վրայ կուտակուող փոթորիկի ամ. պերը:

Մեղք սակայն, որ այս ճակատա. գրապաշտ երկրին ճակտին վրայ զրոյմուած մոլեռանդ ազդեցութեան և ծոյլ դանդաղութեան հետ կործա. նարար բնազդներու անէծքը չեղո. քացնելով կը չեղքաքանն բոլոր հայ. բնասէր թերթերու հեռատես ու երկրաչէն թելադրանքները, տեղի տալով որ իրեն ու պատահարները իրենց ճակատագրային գնացքով առ. նահանջի կերպով գծեն օր մը եր. կրին բախտը:

* * * Ազգային Երեսփ. ժողովը, ան. ցեալ ուրբաթ օրուան իւր նստին մէջ, կրկին զբաղեցաւ Հայաստանի և բոլոր հայաբնակ վայրերու մէջ շա. րունակաբար տեղի ունեցող պատուոյ բանաբարութիւններու, առանգութիւն. լուր, առաջակութիւններու, հողի և ինչքի իւրացումներու, կուսապղծու. թիւններու, բանի իւրամացումներու, կին ու աղիկի առանգելով բանի ամուսնացումներու, սպանութիւննե. բու յաւիտենական խնդրով: Ժողովոյ ազատական երեսփոխաններէն Տեառք Հ. Խոսրովեան, վ. Մանուկեան և ուրիշներ շատ կուս և հիւսնալի տրա. մարանութեամբ վերլուծեցին երկրին կեանքը այնպէս ինչպէս որ է, և Հայուն իւր ամենաբնական իրա. ւունքներուն պաշտպանութեանը հա. մար շնչոցին ազգային որոշ քաղա. քականութեան մը հետեւելու պէտ. քը, ինչպէս ունին թուրքիա բնա. կող Յոյները, Պուլկարները, Սեր. պերը և այլք. ու առ այս հասնելու համար, քաղաքական գիտակցու. թեան և քաղաքական հզօր կազմա. կերպութեան մեր մէջ զարգացու. մին ամենակենսական կարեւորութիւ. նը մատնանշեցին, քանի որ մեզի

պաշարող ժողովուրդներուն և բնա. կած երկիրներուն մատնութիւնը իրենց բերումով զմեզ բնաւ զերծ պիտի չի կացուցանեն այդ օրինակ պատահարներէ, և տեղեկագիրներ, թաքրիւններ, աղերսանքներ, դիմում. ներ, ամէնքն էլ դատապարտուած են միալու ամուր և ապարդիւն որոնց վարժուած ենք դարերէ ի վեր:

Որոշուեցաւ ի վերջոյ Առանգապե. դաց գիւտին ու այժմեան վարչու. թեան պատրաստած տեղեկագիրնե. ընն ումիտիւր մը ի գիր առնելով, ատոր գործադրութիւնը անմիջապէս պահանջել Բ. Դուռնէն: Այն պա. րագային երբ Բ. Դուռնէն մինչև Օսմա. խորհրդարանին վերաբացումը որոշ չափով մը գոհացում չի տայ ազգային սոյն պահանջմանց, որոնք գրեթէ միշտ պատուոյ, ինչքի և կեանքի պաշտպանութեան ամենաբնական ու ամենատարրական պահանջման ուս. մանէն դուրս չեն ելներ, այն ատեն աւելի բուռն և կտրուկ կերպով դի. մում ընել Օսմա. խորհրդարանին Յիշատակագիրով մը:

* * * Ազգային քաղաքական կու. սակցութիւնները, ի մասնաւորի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, լուրջ և ինք. նամիտի գործունէութեամբ օրէ օր զօրանալու վրայ են Տաճկահայու. թեան ամէն խաւերուն մէջ, ինչ որ շատ գովելի նշան մըն է թէ՛ համե. րալիութեան և թէ՛ ազգային կերկ. նակ տեսակէտներով: Բարեգործա. կան և կրթական Միութեանց և բն. կերպութիւններու մասին ալ ունէ լուրջ գանգատ լուսած չէ գաւառներէն. ընդ հակառակն, կը թուի թէ անձ. նիւր մարմին բարի մրցակցութեան մը խթանէն մղուած ջանք և զոհո. ղութիւն ընելու վրայ են Ազգին ծով կարօտութիւններուն և վերքերուն դարման գտնելու համար:

Վերջերս, սակայն, գաւառական կարգ մը կեդրոններէ քննադատու. թիւններ և այլ ընդ այլոց բողոք. ներ սկսած են գալ Միացեալ ընկե. րութեան պաշտօնէութեան որոշ մէկ դասակարգի մասին որոնց վրայ փա. փաքել է որ շուտով ուղարկութիւն դարձնէ ընկերութիւնը և իր ան. կողմնակալութիւն ցոյց տալով աւելի յարգանք ներշնչէ:

Իսկիւնար ՏԻՐԱՆ-ՓՈՐՊՈՒՄ

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐ ՔԻԱԼԷՆ

Կ. Պոլիս, 17/30 սեպտ.

Վերջապէս Ափր. Տրիպոլիս կողմէն թուրքիոյ գլխուն սպառնացող վտանգը՝ այն է թուրք իտալական պատերազմը՝ պայթեցաւ, և այս պահուն կատարեալ պատերազմական վիճակի մը մէջ ենք իտալիոյ հետ: Իտալական հզօր նաւա. տորմ մը արդէն պաշարած է Ափրիկեան Տրիպոլիսը կազմող Ալեքսանդրի, Տրիպոլի և Տէրնաթի երեք վիլայէթներու ծովա. փունքը, և երկրորդ նաւաբաժին մըն ալ կը յաճի Միլերկրակալի և Արշիպե. ղադուսի օսմանեան լուրերուն մէջ՝ ըս. պատեալով գերի վարել թուրք նաւերը և ուժակոծել, ի պահանջել հարկին, Զմիւռնիոյ, Սէլանիկի, Պէլուսի և ու. րիշ կարեւոր նաւահանգիստները: Առ. րական ծովուն մէջ Բրէճիլի, Ենեքիւնի

առջև ընդհարումներ տեղի ունեցած են ընդ մէջ իտալական մարտանաւերու և օսմանեան բերդերու, և այս ճակատա. մարտներու ատեն օսմանեան մէկ երկու թորփիլանաւեր և ցաճաք ելնելու յատ. կացուած իտալական զինուորներ ծովա. մոյն եղած են:

Ներքին գաւառներէն հասած լուրերէ կիսացուի որ թէպէտ ժողովուրդը մե. ծապէս գերադարձիւ վիճակ մը ստացած է և մասամբ ընկճուած իտալիոյ սոյն յանկարծակի արշաւանքէն, բայց բարե. կարգութեան սպառնացող ո՛վէ վտանգ չկայ առ այժմ թէ՛ Պոլսոյ և թէ՛ նա. հանգնեցումն մէջ: Սա ստոյգ է թէ ներ. կայիս թուրքիա ի վիճակի չէ բնաւին ծովային պատերազմ մը մղելու իտալիոյ դէմ իր ունեցած տկար նաւատորմիւրը՝ վը, ալսպէս որ ձեռքը ոտքը կապ. ւած ձեռ ուտողի մը կացութեանը մէջ կը գտնուի մեր երկիրը այս ժամուն:

Իսրահիմ Հագգը փառա խայտառա. կօրէն տապալեցաւ եպարքոսութենէ և իրեն յաջորդեց Սալիտ փառա: Իւր ապիկար, անհեռատես և ազգայնամոլ վարչակալութեամբ թուրքիոյ գլխուն եկած սոյն անհաշուելի աղէտներուն պատճառ եղող Հագգը փառան այն անձն է որ Առանաի աղէտին ժամանակ ներքին գործոց նախարար էր. իւր գերմանամոլ շարաշուք քաղաքականութեան հետե. ւանքները երկիրը կրելու վրայ է հիմա. վերջին պահուն կիմանանք թէ օսմ. նա. ւատորմը կրցած է մաքսաւոր պրծիլ իտալական զրահաւորներու հետապն. դումէն և ապաստանիլ Տարտանէլ: Ընդհանուր զօրակոչի հրաման ելաւ, այսօր, կայսրութեան ամէն կողմ: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր իրեն ներքին անդորրութիւնը ապահովելու և կառա. վարութեան աջակցելու համար շրջաբ. րական-հեռագիրներ ուղղեց թուրքիոյ կեդրոնական գծի վիճակներուն: Իւստիս փւթոյ պնդութեամբ ուսանթուրք սահմանադրութիւն վրայ ըրած զօրահաւա. քութիւնը գէշ ազդեցին Պոլսոյ մէջ: Սե. ւապեր սկսան կուտակուիլ ամէն կողմէ թուրքիոյ վրայ, և եթէ նոր դահլիճը հայրենասիրական անկեղծ խոյանքով մը սա մի քանի օրուան մէջ կարող ըլլայ ազատել սահմանադրական թուրքիան սոյն քառսէն, լաւ. հակառակ պարս. գային՝ եթէ այս կացութիւնը երկա. րաճաղի, միջազգային շատ մեծ խառ. նակութիւններ կը վախցուին Մերձաւոր Արեւելի մէջ: Թերեւս Անգլիան ըլլայ կրկին, ի հարկէ հողային վարձաւորութեան մը փոխարէն, որ փրկէ թուրքիան շատ մօտէն իրեն սպառնացող անդամա. հատուկեան սոյն զարհուրելի փորձա. քէն: Ի մի բան, յիշենք, առաւել քան երէք, քաղաքական անակեղծութե. րով, բայց կը յուսացուի թէ այս փոթո. րիկը մի անգամ ընդ միշտ յատկէ թուրքիոյ քաղաքական հորիզոնը և նոր դարազրկում մը բանայ այս երկրին:

* * * Պարսկաստանի մէջ ընդհ. սպարա. պետ հայազգին Սփրեմ պարսկական Սահ. մանադրութեան ճակատագիրը ձեռքը բռնած, այս անգամ ալ անմասն յաղ. թութեամբ մը բնալիւն ըրած է Սալար էտ Տէօվէի հզօր բանակը որ գահընկէց Մէհմետ Ալիի վերջին ապաւէնը ու թե. թիկունքն էր: Առաւել քան հազար թիւրքմէներ սատակամահ կորած են պատերազմի դաշտին վրայ: Իրաւական ու գերմանական լրագրերու Պարսկաս. տանի թղթակիցները կը գրեն թէ Պարսկահայերը զինուած են պետական ամենալաւ զէնքերով, թէ կառավարու. թեան զէնքի մթերանոցները Հայոց տրամադրութեան ներքեւ են դրուած, և թէ սահմանադրական Պարսկաստանի գլխաւոր նեցուկները Պաթիարները և Հայերն են: Իրազեկ աղբիւրներէ կը հա. ւաստուի թէ Սփրեմ և իրեն զինակից

Դաշնակցական պետեր աւելի քան 8000 ճիւղեր ու հետեւակ հայ զինուորներ ու. նին իրենց հրամաններու ներքեւ՝ բաժ. նուած Պարսկաստանի և Ատրպատականի զանազան վայրերը, և կապուած զինու. րական կարգապահութեան սերտ կա. պերով իրարու հետ:

Պարսկաստանի, Իրաւահայաստանի և Տաճկահայաստանի մէջ, հայ ցեղը իւրեւր. բնական բերումով քաղաքական կեանքի և ազգային նոր ըմբռնումի այնպիսի ճամբու մը մէջ մտած է, ուրիշ յետա. նահանջել անկարելի է ալ ևս իրեն: Մաղթելի է որ ազգային համեմալիւն. թեամբ ալ աւելի զօրանար այդ կեանքը մեր մէջ:

* * * Վերջին ժամուն լուր տարածուե. ցաւ Պոլսոյ մէջ թէ Սե. ծովու ուսա. կան տորմիւրը վտարի չեն զոյգ բերանը դեգերելու վրայ է և թէ իտալական նա. ւատորմը մինչև Տարտանէլ երկարած է ծովային պաշարման գոտի: Եւ հաշուով ծովէն ամբողջովին պաշարեալ վիճակ մ'ունի Տաճկաստան ներկայիս: Պոլսոյ առևտրական, սեղանաւորական կեանքը գրեթէ անգամաւորեցած է, պետական պաշտօնատուները թախալից լուռ. թեան մը մէջ, բնակչութեան հոգեբա. նութիւնը յուսարեկ և ընկճուած, տե. սակ մը գերեզմանային մեռելութեան վիճակ: Ոստիկանութեան և ժանտար. մըրի թիւը մեծապէս աւելցաւ քաղա. քին պահպանութեանը համար, և պա. տերադական վիճակի տրամադրութիւն. ները աստիճան մը ևս սեղմեցան յե. տալիական յոռի շարժումներու առաջն. առնելու համար:

Իսկիւնար ՏԻՐԱՆ-ՓՈՐՊՈՒՄ

ՏԱՐՈՆԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՔԱՅՐԱԾՄԱՆ ՊԱՏՃԱՆՆԵՐԸ

Բաց Գամակ Գետաքքրադեքուս

(Շաբ. 4րդ քուսէն եւ վերջ)

Չը հասնելով տարւայ ընթացքին մէջ ունէ դրական արդիւնքի, 1910ի մայիսի 17ին հրաւիրուած Երեսփ. ժողովին ուսումնական խորհրդի և տեսչի կողմից ներկայացուած առա. ջարկութիւններին մէջ մոցեցին նաեւ «հաշիւութեան կանոնաւորման» վերաբերեալ հետեւեալ կէտերը.

ա) Ամեն գիւղում ունենալ յատուկ մատեն գիւղական «ազգային» բո. լոր մուտքերի և բոլոր ծախքերի համար, ընդ հսկողութեամբ գաւառ. տնտեսական խորհրդի:

բ) Ազգային վարչութեան յոյրը մուտքերն ու բոլոր ելքերը հաշիւ. տուութեան հետ միասին կեդրոնա. ցընել գաւառ. տնտես. խորհրդի ձեռքում, պահելով օրագրական ար. ձանագրութեանց ժապաւինեալ մա. տեան:

գ) Տարւայ ընդհանուր հաշիւառ. ւութեան քննութեան համար երեսփ. ժողովի կողմից ընտրել յատուկ հաշ. ւեքները մարմին:

դ) Դէթ ամէն ամսու գլխին գու. մարել խառն ժողով քաղաք. ժողո. վից, տնտեսական և ուսումնական խորհուրդներին, հանգանակիչ մարմ. նից և տեսչից, խորհրդակցութիւն և հաշիւառութիւն կատարելու համար ամսուայ արւածներին և անելիքներին մասին:

Ամառը հրաւիրուած երեսփոխանա. կան ժողովները ժամանակ չունեցան քննելու այս առաջարկութիւնները:

Թեան մը լուղարկաւորութեամբ և մեծ հանգէսով թաղուեցան Սէն-Բիէրի գերեզմանատունը: Բազմաթիւ պատկերով ծանրաբեռնուած էին կառքերը: Գերեզմանատան մէջ դամբանականներ խօսեցան քաղաքապետ Գառնիէ և ուրիշներ: Տեսնելու արժանի էր թէ ֆրանսացի ժողովուրդը ինչպիսի խորին ակնածութեամբ գիտէ յարգանք ընծայել իրենց քաղաքացիական պարտականութեան զոհերին:

— L'inventeur du Midi հնարիչներ ի մասնագիտական թերթին մէջ կը կտրուէր թէ Տ. Միհրան Ա. Մէյմաբեան, Ֆրանսացիի մը գործակցութեամբ, հնարեր է մի նոր գործիք, տակաւներէ մէջ գտնուած հեղուկի մը բարձրութիւնը ցոյց տալու համար: Այդ գիւտը որ նախկին ապակիէ գործիքներէն վրայ այն առաւելութիւնը ունի որ նոյն իսկ մրուր ձգող հեղուկներէ մէջ երկար ժամանակ անարգել կրնայ գործածուիլ, մեծ օգուտներ պիտի տայ զինէ-գործներին և սահմանուած է մեծ ապագայ մը ունենալու:

ԻՅԱԼՆԻԹԻՐԻՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

«Տէրմա» թիւքական փոխադրանքը որ ռազմամթերք տարած էր Տրիպոլիս, իր ապրանքներ ցամաք հանելէն յետոյ, իտալական մարտանաւերէն ռաբակոծուելով ընկղմուեց է նաւահանգստին մէջ:

— Բոլոր մեծ տէրութիւններն ալ Բ. Դրան գիւտման պատասխանելով յայտնած են թէ առաջին անգամ կը միջնորդել: Ընդհանրապէս կը կարծուի որ իտալական զորքեր Տրիպոլիսը գրաւելէն յետոյ խնդիրը վերջնականապէս կարգադրելու համար պիտի միջնորդեն տէրութիւնները: «Թայմըզ» ի գրածին նայելով հաւանական է որ իտալիան հարկադրուի 2½ միլիոն օսմ. ոսկիի փոխարինութիւն մը վճարելու թիւրքիսին, ինք բացարձակ տէր դառնալով Տրիպոլիսի:

— Թէև թիւքիսի նախարարական խորհուրդն որոշեց էր թիւրքիսին արտաքսել բոլոր իտալացիները, բայց գերմանական դեսպանի միջամտութեան վրայ յետ առեր է այդ որոշումը կամ գէթ յետաձգելու:

— Երբ իտալական մարտանաւերը Տրիպոլիսի ծովագրեայ ամրոցները քանդելէ յետոյ քիչ մը զօրք ցամաք իջեցուցեր են, տեղացի Արաբներ զլիաւորները նաւատորմի հրամանատարին դիմելով հպատակութիւն յայտնելու և ազաւոր են որ ռաբակոծութիւնը դադարեցնէ: Վալիի փոխարինողը հանգիստը կերպով յանձնեց է զօնագը իտալացիներին: Քաղաքապետը հաստի փաշան ալ քաղաքը յանձնեց հրամանատար Պանիիին որ ժողովրդին հրաւեր կարգաց յանձնել իրենց հրացաններ, փոխա-

րէն 10 ֆրանգ ստանալով ամէն մէկ հրացանի համար: Ժողովուրդը տարաւ իտալացի քաղաքապետին յանձնեց «Տէրմա» թիւքական փոխարինական բերած և իրենց բաժնուած հրացանները: այնպէս որ մի քանի ժամի մէջ արդէն 2,000ի կը հասնէր յանձնուած հրացանների թիւը:

— «Ասիլիա» իտալական շոգենաւը «Պօրէա» հակադրբիւանաւի ուղեկցութեամբ Մալթա հասնելէ հոկտ. 9ին: Երգենաւին մէջ էին Տրիպոլիսի թիւք կառավարիչն այնտեղի գրէթէ բոլոր թիւք պաշտօնայիններով մէկտեղ որոնց թիւք 180ի չափ էր:

— Ֆրանսայի և Անգլիայի մէջ մասնակի միջնորդներ կը գումարուին ի պաշտպանութիւն թիւքիսի, ահա թուրքիւններ միջնորդութիւնը և պատերազմին վերջնաւը պահանջելով:

— Թէև իտալիա գործող թիւք քահպատակների չահերի պաշտպանութիւնը պիտի յանձնուէր ամերիկեան հիւպատոսներին, բայց յետոյ Դերմանիան յանձնուեց է, իր յայտնած փափաքի համեմատ:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Բակուրաւ. կիպրոս կղզի (Ա. Աշխարհագրական և պատմական տեղեւորութիւն: Բ. Հայ գաղթականութիւն) 1 ֆր. 25

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Հայաստանի գաւառներէն երեքն են նորապսակ երիտասարդներ Ֆրանսա գալով Մանչեսթր-Լիվըրքուլի ճամբով կուգին Ամերիկա երթալ ընտանեօք. սակայն իրենց ձեռք ամուսնութեան վկայագիր չունենալուն դժուարութեանց կը հանգուին Լիվըրքուլի մէջ և կը դիմեն Առաջնորդարանիս ու թախսնձանօք վկայագիր կը խնդրեն: Երկուքս ու մանք պատկուելու առթիւ կը ներկայանան՝ առանց իրենց տուրքութիւն հաստատող վկայագրի:

Ներկայիս կը ծանուցուի թէ Ա. Առաջնորդարան անձանթ ազգայնոյ մը չկրնար վկայագիր տալ: և թէ անհրաժեշտ հարկ է որ Եւրոպա և ասկէ Ամերիկա անցնող գաւառացի ազգայինք իրենց ամուսնացեալ կամ ամուրի լինելը հաստատող պաշտօնական վկայագիր ունենան ի ձեռքին, ի հարկին չհանդիպելու համար դժուարութեանց:

Այս առթիւ կը յանձնարարեմք մեր թեմական Արք. քահանայից որ առանց կանխաւ Առաջնորդարանէ հրաման ստանալու պակ չկատարեն, և եթէ անմիջական հարկի ներքէ ստիպուին պակել մանաւանդ Ամերիկա ճամբորդները (ի հարկէ խնդրել քննելով նախապէս և հաստատելով արդեւիչ պատճառ մը չգտնուիլ), պէտք է պակել յետոյ փութան

ծանուցանել Առաջնորդարանիս և պակելներուն յանձնեն ամուսնութեան վկայագիր, որպէս զի չհանգու պին անակնկալ դժուարութեանց իրենց ուղևորութեան մէջ:

19 սեպտ. 1911

Մանչեսթր

ԿՅԻՐ

Առաջնորդութեան Հայոց Եւրոպոյ.

Կը խնդրուի Ամերիկայի ազգային թերթերու պատ. խմբագիրներէն՝ ներկայս արտատպել իրենց թերթերու մէջ եթէ կը հաճին:

ՆՈՅՆ

ԺԳ

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ (ՋԱԲԱՐԻԱ ՍԹՈՅԱՆՈՎ)

ՅԱՆՍՈՅԵԼԷ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ԳԵՐՏԵ ԳՈՐԾԱԳԱՆԱՆ

1894

1 ֆրանկ և 40 սանթիմ:

Տարածելու համար մեծ քանակութեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը լինի:

(Պարակատանի Հայերին համար 1 ֆրանկ է):

ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱՅ (1794-1894)

ՅՈՐԵԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւորութեան դարադարձին առթիւ 1894 թուականին հրատարակուած այս միաւալդիրքով և լուսատիպ (phototypique) չքեղ պատկերի մեծութիւնն է 50x35 հարկերորդամէթը և սպուած է 70x45 հարկերորդամէթը քարտէի (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով մէկտեղը դրուած է հայ լրագրութեան հիմնադրին, Տ. Յարութիւն ՔՏՆ. Եւստանեանի, պատկերը և բոլորովը 1894ին հայերէն լեզուով հրատարակուող բոլոր լրագիրները, անոնց գրէթէ ամենքի խմբագրապետներ զատկերներով:

Գինն է 4 ֆրանք ճանապարհաժախքը մէկտեղ հայուած. իսկ Պարսկաստանի համար 2 ֆրանք և 50 սանթիմ:

Գալիլէօ Գալիլէյի Հ. Գ. — Պատմութիւն Հայ լրագրութեան ի սկզբանէ մինչև մեր ժամանակը. Հատոր Ա. 1794-1860: Մէկ լուսատիպ պատկերով: Գինն է, ճանապարհաժախքով մէկտեղ, 2 ֆր. և 50 սանթիմ:

Վերագրեալ թէ՛ պատկերը և թէ՛ գիրքը կարելի է ստանալ Արմէնիայի խմբագրատունէն, արժէքը կանխիկ շրկելով:

Եղիազար Մոռարտեան. Քննական Պատմութիւն Արշակ Բ. և անոր Պապ որդւոյն (Հայոց պատմութեան մէկ կարևոր կէտին վրայ քննադատական տեսութիւն մ'է որի համար Մ. Աղաբէկեան գրած է թէ «Հեղինակին այդ ձեռնարկութիւնը պատիւ է բերում իրան և այն ազգին, որին պատկանում է պատմութիւնը»): 2 ֆր. 50

ԲԱՋՄԱՎԵՊ

Ազգային, բանասիրական, գրական

Եւ գիտական ամսաթիւ

Բաժանորդ կարելի է գրուիլ ո՛ր ամսէն որ կուզուի: Բաժնեգինն է տարեկան ֆր. 10, վեցամսեայ ֆր. 5, եռամսեայ ֆր. 2.50: Իւրաքանչիւր թիւ կարժէ ֆր. 1: Հասցէ՝

Rédaction de la revue «Basmavep», St. Lazare VENISE (Italie):

Է. Ալկուռնի. — Դէ՞՞՞ ԵՐԿԻՐ. Յիշատակ պանդուխտ հայերին, No. 17 հրատարակութիւն «Հայրենիք» լրագրի 1911 Պօսթընի Գին 10 սէնթ (50 սանդիմ): Ստանալու համար դիմել «Հայրենիք» խմբագրութեան (7, Bennet st., Boston Mass., U. S. America): (Հաւագոյն թղթի վրայ և մաքուր տպագրութեամբ 32 երես. ներքէ բաղկացեալ տետրակ մ'է որ կը պարունակէ Տ. Է. Ալկուռնիի ծանօթ ոգևորիչ գրչի արդիւնքն եղող 4 ընտիր յօդուածներ որոնց ընթերցումը թէ՛ գրական ճաշակ և թէ՛ հայրենասիրի զգայուն սիրտ ունեցողներին մեծ հաճոյք կը պատճառէ: Այդ յօդուածներ լեզունապիսիս են «Դէպի երկիր», «Ղարբ հայերին», «Պանդուխտ հայերին» և «Երազ խօսքեր», չորսն ալ արտառու և ուշադրաւ կոչեր պանդուխտ հայերին ուղևորած, իրենց հայրենիք վերադառալու և զայն շինցնելու համար:)

POLITICAL PERSECUTION. Armenian prisoners of the Caucasus (A page of the tzar's persecution) by E. AKNOUNI Author of «The Wounds of the Caucasus», «On the Battle», etc. New York (Ալկուռնիի պատրաստած այս անգլիերէն գիրքը որ տեղեկութիւններ կուտայ կովկասի մէջ հայերի ձերբակալութիւններին վրայ, կարելի է ստանալ Պօսթընի «Հայրենիք» լրագրէն որի հասցէն վերև նշանակուած է:)

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈՒՍՏ ԸՄՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱԴԵՌԱՅՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԵՊ)

ԳՐԵՑ ԱՂԱՎԱՐԻՔ

Այս հետաքրքրաշարժ գրութիւնը ներկայացունէ ընտանեկան տիւր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անբարոյական մի հայր իւր տղականութեամբ վարքաբարքով որչա՞փ չարքաների պատճառ դարձած է և վերջէ վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով սպաննուած և անհետացած է աշխարհէ: Գին 1 ֆրանք:

Բանասիրի հրատարակած գիրքերը մեզ մօտ կը ծախուին Մարտիի մէջ միևնոյն գիներով ինչ որ Բարեկի մէջ «Բանասէր» խմբագրատունը:

ՏՆՕՐԷՆ-ԻՄԱԿԻՐ

Տ. ԳԱՐՔԱՆԳԱՆԱՆ

ՏԱՐՄԵՐԸ

Հայերէն տպարան Մ. Փարոպալեանի Le Gérant: François CARRIERE Marseille. — Imprimerie du Midi